

Становище

от доц. дпн Моника Богданова

за дисертационен труд на тема:

„Българската литература за деца – психоаналитични прочити
(90-те години на XIX в. – 40-те години на XX в.)“

за присъждане на научната степен „доктор“,
професионално направление „Нова и съвременна българска литература“,
Институт за литература – БАН

Автор: *Росица Пенчева Чернокожева*

Анализ на дисертационното изследване и актуалност на тематиката

Представеният за рецензиране дисертационен труд на Росица Чернокожева е посветен на българската литература за деца през конкретен исторически период и нейния прочит през психоаналитичната парадигма.

Трудът се състои от 410 страници основен текст и се характеризира с разширена структура, съставена от увод, пет глави, библиография, а така също и 82 литературни източника. Авторефератът е 68 стр., завършващ със списък на публикациите.

Темата на дисертационното изследване е актуална и слабо разработвана не само в България, но и в световен план. От друга страна, да се съчетаят идеите на психоанализата с прочита на литературата за деца е трудна задача, изискваща не само задълбочено теоретично проучване, но и практика, дълбинни анализи, саморефлексия, и професионална провокация. На теоретично равнище е постигнат обзор на литературата за деца от 90-те години на XIX в. до 40-те години на XX в.

Основни конфликтни моменти по посока изискванията за подобен род изследвания

Разработването на дисертационен труд има приети стандарти и цели, чието неспазване води до липса на ясна изследователска визия и насоченост. Основните конфликтни моменти в разработката са:

1. Приетите стандарти за цитиране и позоваване, наличието на автори, които не са посочени в текста (63-65 например, както и липсата на отбелязване в текста на

автор, страница – например източник 59-62). Това води до въпроси, свързани с авторството на идеи и тези.

2. Липсата на ясна концептуална рамка на изследване – липсва обект, а предметът (“творбите на български писатели за деца от периода 90-те години на XIX век до 40-те години на XX век”, с. 3) и хипотезата (“класическата българска литература за деца може да бъде прочетена и анализирана през психоаналитичното и психодраматичното провиждане”, с. 10) ограничават възможния размах за анализи и за научно любопитство.
3. На редица места в текста (още и в хипотезата) се поставя знак за равенство между психоанализа и психодрама (например с. 13, 14, 15 и др.). Подобен поглед прави невъзможни изводите, тъй като се смесват (неоснователно) две различни теоретични парадигми. Би могло да се приеме съпоставянето на посочените парадигми, при условие, че се разглежда индивидуалната психоаналитична психодрама, а не класическата.
4. Смесването на автори, които развиват своите идеи не през тези на психоанализата (Морено, Мей и др.), което излишно разсейва тезите и прави спорни изводите: “Психодраматичното провиждане на литературата за деца е най-ефективният подход, защото всяка една творба за деца всъщност е сценична игрова постановка, една психодраматична винетка или разгърнатата психодрама”, с. 15, например. Едновременно с това липсват анализи на важни за проблематиката автори – М. Манони, Б. Бетелхайм и др.
5. Терминологични затруднения – езикът на психодрамата не се вписва в този на психоанализата – протагонист, сцена, роля и т.н.
6. Дисбаланс между необходимостта от ясни тези: “твърдя, че..” (важни за научните постижения) и колебания: “Пак ще кажем – готови рецепти няма. Нека да сме водени от любопитството да разберем повече за себе си и другия, да надхвърлим собствените си ограничения, да се ръководим от стремежа към прозрение и откровение, от емпатия и искреност” (с. 19).
7. Необходимостта от фокусиране и по-ясно изразяване на авторската идея – изследването е насочено към ресурсите на детската литература и значението ѝ за развитието на детето или към образа на авторите на детска литература.

Достойнства на дисертационното изследване

Несъмнено, трудът има своите достойнства:

1. Направен е опит за очертаване на конкретен период от развитието на българската литература за деца и опит за нейния психоаналитичен прочит.
2. Авторът познава проблематиката и проявява лична ангажираност към темата.

3. Показан е собствен и специфичен авторов стил и научен изказ.
4. Особен интерес представлява изследването на връзката автор-произведене, което очертава и авторовия принос в полето.
5. Анализиранияте художествени произведения за деца са оригинално постижение с научно-практическа стойност.
6. При липсата на достатъчно изследвания в български контекст, Р. Чернокожева е успяла да систематизира идеи, да отвори пространство за размисъл и за научни търсения.

Препоръки

Без да омаловажавам постигнатото, извеждам и следните препоръки, някои от които имат задължителен характер:

1. Прецизиране дизайна на изследването – предмет, обект и хипотеза.
2. Прецизиране на библиографията и цитирането в текста.
3. Извеждане на научните приноси.
4. Фокусиране на изследването към психоаналитичен или към психодраматичен прочит на българската литература за деца.
5. Включване на съвременни изследвания и международен опит, практики и анализи, което би очертало и спецификата в национален контекст.
6. Очертаване на конкретно практико-приложно поле, което би могло да се развие през достиженията на направеното изследване.

Публикационна дейност: публикациите са разнородни като насоченост и проследяват развитието на докторанта като изследовател.

Авторефератът съответства на дисертационния текст и представя дисертационното изследване по коректен и обобщен начин, но следва да включва и използваната литература.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: На основата на достойнствата на предложения дисертационен труд давам своята положителна оценка за проведеното изследване, за постигнатите резултати и за развитието на научното познание, като препоръчвам на уважаемото Жури да присъди на **Росица Пенчева Чернокожева** образователната и научна степен „Доктор“, по научна специалност „Българска литература“.

9. 09. 2017 г.

становището: .....

Автор на

доц. дпн Моника Богданова